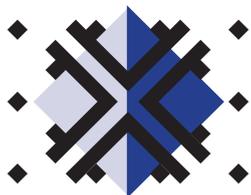

ХАНТЫ ЯСАҢ

Основана
1 ноября 1957 года

16.09.2021
№ 18 (3582)

Увас мират Реестра ханшаньщаты!

МФЦ хуща шуши мират Реестра нух ханшаньщаты яңхсүв. Ю. Гурьев верум хур

Касум вошн
рүтьщаты хәр
йилпатсы

» 4

«Сокровища Севера»
ванлтупсыйн «Гран-
При» ёша павәтсәт

» 5

Вах юхан
хәнтәт
путрәт

» 15

Югра мўвевн лекцитты тухлаң хопәт яңхты вера вухәт мәлыйт

Ши олаңән ясаң мәнәс мирхотн, мәта ут округ губернатор Наталья Комарова ләщәтәс.

Ши поступсы 2022-мит па 2023-2024-мит олаңн Югра мўвев хўваттын мир лекцитты щира тухлаң хопәт яңхты вер паәта версы.

» Мўң дәнхалўв, дәдн округ мирев мосты пур-райн яма па соращәк ат лекцитсийт, – лупәс округ кәща нә.

Округевн мир ямәлты верәт тәты департамент кәща хә Алексей Добровольский лупәс, федеральной бюджет эвәлт миюм вухәт тухлаң хопәт яңхты пәта па санитарной

авиация ләщәтты пәта сухуптәдәт.

Ши тумпи Россия мўв бюджет эвәлт вухәт вох-дыйт Сәрханл вошн Ас мухты нурум верты щира, щит 13,9 миллиард шойт вух.

Щәлта ясаң мәнәс, хути федеральной бюджет эвәлт вухәт вошәт пўңәлн тәпәр улты тәхет нух вўты вера сухуптәлдыйт. Щит верды «Чистая страна» немуп вер унтасн, дәдн мўвев сыстама тәйты.

Югра мўвев мўвәт-ав-тәт дәвәлман тәйты тәхи

» dzhmao.ru сайт эвәлт вўюм хур

кәща хә Сергей Пикунов ясаңдал хўват, ши поступсы унтасн Нижневаровск вош пўңәлн арсыр рәпитты тәхет эвәлт хәщум тәпәр хәр нух вўты питды.

Ши поступсы хўват

вухәт 2023-мит ол вәнты мәты питдыйт.

Хәнты ясаңа тулмащәс:
Надежда Рагимова

Мет ай пушхәт пәта ясли-хот

Тәм ол нявремәт вәндтәты пура олңитумн Нях вошн кәт тыләщ вўш эвәлт немасыя мет ай пушхәт пәта ясли хот пўншсы. Нях вошн щит мет олаңмит ясли тәхи. Щирн интәм «Моньщ» немпи хәтл мәр пушхәт дәвәлты хотн «Мет ай тәпие» тәхи рәпитты питәс.

Кәттылща ювумпушхәт па елды луваттәпиеет пәта тәса енмәлты щира немасыя нәпек хәншсы. Щәлта итәх нявремәт пида рәпитты неңәт вәндтәты хәрәта яңхсәт. Вантә, тәп сертификат нәпек еша кәтлуптуман, кәт тыләщ вўш эвәлт пушхәт вантман тәйты есәлды.

«Мет ай пушәх» немпи хот йитн тәпиелўв енмәлты щира муй мосл, щит иса вәл: рўщонтупәт, ай пушәх сухн ювәрмәты тәхет, ләты-яньщты ай пәсанәт, юнутәт па па иса мосты щўңкәт.

«Моньщ» немпи хәтл мәр нявремәт вантман тәйты хот кәща Нина Линник ясәт щирн, пўншум хот йит тәп ешае йилдәтсы па мосты пурмәсәт дәтсийт.

Тәм мосты вер ясли-хот апрәң рәпатнекәт, мәта хуятәт декретн вәлдәт па итәх аңкидал-ащидәл унтасн тывәс. Лывелә 550 щурәс шойт вух грант нә-

тупсы кәтлуптәсы.

Нягань вош вәндтәты верәт вантман тәйты кәща нә Ирина Ерофеева айкел тәс, хути «мет ай пушәх» немпи тәхи тумпийн вошн кәт частной ясли-хотңән рәпитләңән. Щәта 133 нявремие хәтл мәр вантман тәйды. Ия-ха лўңәтты ки, тәмхәтл Няганян хәтл мәр пушхәт дәвәлты 11 хот рәпитл. Ши күтн и ол хәт тыләщ ювум тәпиеет пәта 4 группа па кәт ол вўш эвәлт хәлүм ол вәнта 17 группа рәпитләт.

Путәр хәншәс:
Ирина Самсонова

Реестр вудаң непека нух ханшаньщаты!

Округ луваттын «Югра лыднуптаты» оса тәхи ёх унтасн Ёмвошн «Реестр вудаң непека нух ханшаньщаты!» немпи вер лэщатсы. Тәм яңхты-мәнты мосты вер оса рәпата тәты ёхн немасыя олңитсы, дәлн Югра мўвн вәлты шуши мир тәм айкел, ат вантсәт, нумса пунсәт па имухты мўң итэва вохты непека́т пида дыв мосты непека́д, Москва воша ФАДН немпи тәхия ат китсәт.

Тәм ол Ас нопәтты тыләщ оләңмит хәтл, вўш эвәлт вохты непек па па мосты ут ФАДН тәхия китты щира Югра мўв МФЦ хуца лэщәтты рәхл.

Щиты тәм ванән лыпәт хойты тыләщ 3-мит хәтәдн «Югра лыднуптаты» оса тәхи ёх, «Торум Маа» йис пурмәсәт әкәтты па шавиман тәйты рәпатнекәт па мўң, «Хәнты ясаң» па «Луима сэрипос» газетайңән айкеләт хәншты неңәт-хәйт, ийха әктәщсүв па МФЦ хота мәнсүв. Щәлдта хәтл, мәр ищи верн «Лыләң союм» эвәлт нявремәт пида рәпитты ёх, округ творчества хотн, «Хәтл» немпи Ас-угорской театр хуца рәпитты шуши мир артистлүв, Ас-угорской институт эвәлт научной рәпатнекәт па Югорской государственной университетн айдат ёх вәндләты шуши хуятлүв ФАДН немпи тәхия вохты непек па муйсәр мир эвәлт лүв вәл, непек хурасл па па мосты ут ищи китсәт.

Муй пәта арсыр мир верәт тәты федеральной агентства хуца вохты непек китты мосл па Реестр непек щит муй, «Хәнты ясаң» газетайн ар ол мәр айт лэщәтты хәнты не Людмила Гурьева эвәлт иньщәссум, юхлы дүв щиты лупәс:

» Тәмхәтл мўң, «Хәнты ясаң» па «Луима сэрипос» газетайңәнән рәпитты ёх, МФЦ хуца юхәтсүв, дәлн вохты непек ФАДН хуца китты. Щи күтн па ләңхалүв вўт кәртәң па

С. Ромбандеева Марк пухәд пида. И. Самсонова верум хур

ай вошәң шуши мирәта тәм яңхты-мәнты вер алыты, дәлн дыв ищи соращәк вохты непека́т щив ат китсәт. Реестр непек тәса хәншды ки, сыр-сыр верәт, поступсәт, нәтупсәт кеншәка лэщәтты питл. Щәлдта вой-хўд велпәсләты щира мосты непека́т ёша катлуптәты ищи сора питл. Ма, вантэ, Шульгин рәт эвәлт не, хәнты щирн – щит Щел, вуй ики рәт, йистелдн па тәм хәтл, вәнты мўң рәтэв – йм арат хўд велпәсләты ёх. Щи пәта нәмәслум, Реестр хуца хәншаньщлүв ки, мосәң, мўң, вошәң мир, вой-хўд катәлдты вера ищи есәллыюв. Щи оләңән ар пўш вән мирхотәтн путәртсы, тәп ин вәнты вән вошәтн вәлты шуши мира квота непек ән па мәлы. Реестр верлы ки, вой-хўд верәт па па нўшайт, алпа, тәса тўңматлдыйт.

Вухаль мир газетайн рәпитты апрәң не Светлана Ромбандеева шуши мир

вудаң непек оләңән щиты лупәс:

» Реестр непек – щит вера мосты непек. Вантэ, Россия мўвн, Югра хуца вәлты иса увәс мирлүв и тәхия нух хәншум юпийн мўң имухты уша верлүв, муй арат хәнты, вухаль па юрн округевн вәл. Муйсәр поступсәт, нәтупсәт вәлупсәв ямшәка йиты щира рәпитләт. Щәлдта Реестр эвәлт уша павәтты веритлүв, муй арат вух шуши мир поступсәта есәлдты мосл, муй щирн рәт ясәт па йис верәт вантман тәйты мосл, муйсәр нәтупсәтн мәлдыйт па па мосты утәт оләңән тәп и тәхийн вәты питлүв.

Щи тумпийн хәнты пурайн тәмхәтл лэщәтум Реестр непека нух хәншаньщты вер йис вудаң вера питл. Елды оләтн вәлты нявремлүв па дыв пушәхлад, вантләт, муй арат шуши мир 2021-мит

олн вәс, муй арат дыв пурайдн вәл. 2021-мит ол вўш эвәлт 2023-мит ол вәнты шуши мир вохты непек хўват немасыя федеральной реестра нух хәншты питлды. Вантэ, ешавәл па щи реестр хәнты, вухаль па юрн мирлүв пәта мет вудаң непека тәйты питлды. Щи пәта кашәң увәс хәннәхәя щив нух хәншаньщты мосл. Вантэ, реестр эвәлт уша йил, хутын – шуши мир хәннәхә, кимит вер – щит арсыр вух нәтупсәт ёша холумты веритләты, хәлмит вер – шуши хәннәхәйт Россия мўв поступсәтн лавәлман тәйлдыйт. Щәлдта университета, института, колледжа вәндтыйлды щира юхтум пурайн, кўш вой-хўд велпәслуман па па мосты верн – иса реестр хўват уша павәтлды, яна муй әнтә нәң шуши мир эвәлт хәннәхә.

2021-мит ол вўш эвәлт шуши ёх реестра нух хәншты вән вер Россия мўвев арсыр мир верәт әхтыйн федеральной агентства ёх тәты (рўщ щирн ФАДН) питләт.

Щиты «Реестр вудаң непека нух хәншаньщаты!» – щит вера вудаң яңхты-мәнты вер. Ешәк шуши мир! Мўң итэва МФЦ хота мәнаты па мосты непека́т мияты! Щи юпийн ешавәл кашәң хәннәхәя ФАДН эвәлт пицма юхәтл.

Путәр хәншәс:
Ирина Пословская

Касум вошн рўтыщаты хър йилпатсы

Лыпът хойты тылщ 8-митн Нуви сърхум район кеща хэ Сергей Маненков Касум воша йнхас. Щи хътлән щата йилуп рўтыщаты хър па Мария Кузьминична Волдина немпи киникайт лўнэтты йилуп хот пўншсыйнән.

«ВКонтакте» соцсеть хуши Сергей Петрович хәншас, Касум вош мир «Конкурс инициативных проектов Югры» кәсупсыйн кәссәт, щи унтасн рўтыщаты хър йилпатсы.

» Интәм Касум вошн вәлты мир няврәмдад пида щата йма рўтыщаты щир тәйләт. Щата хурамән нуви тўт мәты щўнқәт омәслыйт, йм омәсты пәсанәт, хәнты мир щирн хурас версы, – С.П. Маненков хәншәл.

Лўв Касум вош кәщя Алсу Хасимовна Назырова округ кәщя не Наталья Комарова эвәлт ишәк непек мойдәс. Тәм ванән щи вош «Лучшая муниципальная практика» Россия мўвтел мир кәсупсыйн нух питәс.

Щәлдта район кәщя пирәщ хуята Григорий Петровича Канева йма па тәса ар ол рәпитмал пәта ишәк непек катлуптәс.

Щи юпийн Касум вошн киникайт лўнәтты йилуп хот пўншсы. Тәм олн щи тәхи 89 ода йис. Щи хот «Культурное пространство» государственной поступи вухәт унтасн йилпатсы. Щив йилуп әшкапәт, пәсанәт, омәсты пәсанәт, нўрмәт па па мосты щўнқәт ләтсыйт. Рўтыщаты щира, мирхотәт верты щира, киникайт па па утәт тәйты щира хурамән тәхет версыйт.

Мирхот пурайн «Рәт ясәң» немпи тәхия йнхты няврәмәт етнхот алдәсәт.

Сергей Петрович киникайт

С.П. Маненков йилуп рўтыщаты хърн Касум мир пида

лўнәтты хот кәщя неңа Светлана Ивановна Рандымова сертификат непек мойдәс, щит 50 щурәс шойт вух. Щи унтасн дыв йилуп хотәла мосты утәт ләтты щир тәйләт.

» Ма нәмәслум, интәм щи киникайт лўнәтты хотн аршәк сыр-сыр әмәщ мирхотәт верәнтты питлдыйт, кашәң хуят тыв юхәтты па рўтыщаты щир тәйл, – С.П. Маненков хәншәл.

Лўв Нуви сәрхум район әмәнхәтл елпийн Касум вошн вәлты мира йм вўщя ясәңәт лупәс, ләдн дыв елды йма, тәлаңа ат вәсәт, елды па йилуп па мосты верәт ат верләт.

«Рәт ясәң» немпи тәхия ех етнхот алдәт

Киникайт лўнәтты хотн

Югра ёх «Сокровища Севера» ванлтупсыйн «Гран-При» ёша паватсат

Москва вошн «Сокольники» немуп тахи хуца лыпат хойты тылащ 8-12-мит хатлатн «Сокровища Севера. Мастера и художники России 2021» немуп XVI-мит мўвтел мир ванлтупсы-тынесты тахи рэпитас. Там тахийн тэса пурмасат верты па хур ханшты ёх рэпитсат.

Па тыв ариты-якты щира артист рэпатайн рэпитты ёх муй па щир вератн эмаш па́та вэлты ёх юхтыйлсат. Дыв сыр-сыр мўв сўнат эвалд тыв юхатсат. Та́та Увас мўвн рэпитты региональной па муниципальной кэща ёх па вэсат.

Там акмум тахийн «Кочевье Севера» немуп фестиваль версы, щит Россия луваттыйн Увас мўв па Дальний Восток мир йис верат ванлтаты тахи ёх лэщатсат. Па «Полярный стиль» немуп касупсы-ванлтупсы вэс, щата кашаң увас мир эвалд юхтум ёх юкан лэматты сухат ванлтасат.

Па касупсы немлад – щит «Лучшая региональная экспозиция выставки», «Лучшее издание национальных художественных промыслов». Хур верты ёх па кэссат, ма́та хур мет ям, щир касупсы немл «Северный взор».

Тамаш увас мир ванлтупсэт верлайт йис верат, йис нумсат, йис моньшат-путрат там вэлупсыйн вана тайты па́та.

Мўң Российской Федерация мўвевн иса 40-кем увас мир вэл. Кашаң мир лўв юкан вэлупсы тайл, юкан щир лэматляты сух тайл, щит щир мўң ар мираң Россияев ташев.

Тыв юхтум ёх пищел вэс мастер-классатн, ё́нта пэсанатн, мирхотатн па сыр-сыр тахетн мулты верты па путартты.

Увас мират йистелн вўлы тайсат, хул велпэсласат, щорас вой ёша павтыйлсат, дыв мўвелн енумты воньшумутат па мулты мосты утат акатман па сыр-сыр йис верат верман вэсат.

Там «Сокровища Севера» ванлтупсыйн иса йис верат олаңан уша верты пищ вэс. Увас ёх ванлтасат, муй вўрн дыв там нуви хатлан вэлдат, муйсар верат верлат, муйсар нумасн вэлдат.

Югра мўвев эвалд тыв тэса пурмасат верты ёх юхатсат, щит хантэт, вухаль ёх па нюхсаң юрнат, рўщ щирн вэнт юрнат. Тыв юхтум миров арал пелак «Кама», «Лаңки», «Ильбигорская» немуп общинаятн рэпитлат, кэщайлад па тыв юхатсат. Щир киньша па та́та культураин, искусствайн рэпитты ёх вэсат. Иса округев эвалд 50 ханнехэ. Павильона лу́нты елпийн «Торум Маа» этнографической музей хуца рэпитты ёх кат нюки хот омсалтасат па сыр-сыр мосты пурмасат щир нюки хот хуца лэщатсат.

Щив лу́нты мойң ёх ханты па вухаль мир летутн лапэсайт, яньщлэсайт – щит вўнш хошум йиңк,

Югра мўвев эвалд ванлтупсыя яңхум ёх

Йилуп нянь, вэнт вой хошум йиңк, увас мўв воньшумутат, нохар сем па па сыр-сыр летутат.

Югра стенд хуца ванлтуман вэс, муйсар турист пэнтат округев тайл, щата вэнт кэртат па вэллат. Щир стендан «IT-стойбище» олаңан ханшман вэл.

Юхи хашум хатлан нух питум ёх мойлупсыйн ма́сыйт.

Мет вэн «Гран-при» мойлупсы мўң Югра ёхлўв ёша паватсат, щит яма путартмел па́та, ар пурмас ванлтумел па́та. Мўң щир ёха ям вуца ясаң ищир китлўв!

Касум вош Нуви саңхум район эвалд юхтум ими Зоя Тарлина тунты верты тахийн мет нух питас. Татьяна Уколова, Нижневартовской районан вэлты ими, дер йиңалд верты тахийн нух питас,

тунты верты тахийн хэлмит тахи ёша павтас. Мария Игишева, ищир Касум мўв ими, ими лэматляты сухат верты тахийн нух питас. Па ар хуятат сыр-сыр тахетн кимат муй па хэлмит тахет ёша паватсат.

«Сокровища Севера» ванлтупсы увас ёх па́та щит мет вэн вер, лўв кашаң ол верты мосл. Та́та ёх куллалн путартлат, куллалн яха рэпитты непекат ханшлат.

Там ванлтупсы тахи верла увас ёх йис верат сыр-сыр мира ванлтаты па́та, арсыр мўвн вэлты увас ёх вана талды па́та, мўң Россия мўвевн вэлты ёх ям нумасн вэлты па́та.

«Торум Маа» музейн рэпитты хэ **Вячеслав Кондин** путартум щирн ханшас **Галина Кондина**

Ханты ясаңа тулмащатс:
Пётр Молданов

Есум йиңк есәлты ими

Лўң. Тўт мәты хот ән рәпитл. Кәртәң вош хўлэтн сыр-сыр сый сащл. Нявремәт путәртләт, мисәт, ошәт увләт, ампәт хурәтләт, пелңайт, пирмәт яңхләт. Имудтыйн хуят увтәс: «Мис пәсты неңәт ши йиләт!». Кәртәң ех есум йиңк ветрайдал, питәндал, пила есум йиңк есәлты хота мәнты питсәт.

Щәта кәца неңа Ксения Ивановна Молданова вәс. Лўв кәртәң мирн тәты есум йиңк вўс, колхоз есум йиңкәт есләс. Немасыя непека хәншсәлэ, кашәң кәртәң хуят муй арат есум йиңк тәс, муй арат есум йиңк колхоз мисәт мәсәт.

Есум йиңк есәлты щўңкәл хўвн әкәтсәлэ, елты анл марля сухн йирсәлэ. Ләлн ши хәр сух мухты есум йиңк шошумты. Молоканка хотн сыстам. Ксения Ивановна нуви халат-сухн вәл. Ухәлә нуви ухшамие йирәс. Ешавәс дова кирум телега-әхәлн есум йиңк вўты ши тәсы. Мис пәсты неңәт есум йиңкәл пәсмекләты па непека хәншты питсийт.

Ши мәр электростанция хуши тўт вўшитсы. Ксения Ивановна есум йиңк есәлты питәс. Вән дяка эвәлт есум йиңк олңәлн ветрая, щәлта сепаратор щўңка шошумләлэ. Иса немудт есум йиңк семие хотхәра ән посумтәл. Кәртәң мир хуйтат обрат, хуйтат няр мис вуй вўләт. Ешавәл хулыева ара мәнләт. Ксения Ивановна па худна хўв молоканка хотн вәл. Лўвела тәм лавәрт рәпатайн нявремәл нәтләт. Мет сыры лыв сепаратор щўңк ара лосәтләл па каврум йиңкән ямсыева нух лүхәтләл. Олңәңн каврум йиңкән луньщәх пила, щәлта кимит йиңкән па лүхәтлды па хәлмит пўш сыстам йиңкән лувщәлды. Ши юпийн сорәлды пунды. Щиты хәтл мәр кәт пўш лүхәтлды, мис пәсты неңәт кәт пўш есум йиңк тәтыләл. Ши

юпийн ямсыева дякидал, хотхәрәл лүхәтләт, марля сухлал пәсләт.

Щәлта Ксения Ивановна непекал хәншты омәсл. Вўюм есум йиңкәл, верум мис вуйлал, ямсыева лўңәтләлэ, непека хәншләлэ. Щит етшуптум юпийн пухәл пила варәк верты пәта кәра омсылум шумум обрат йиңкәл, нух вўлал па щив йилуп дякет омәсләт. Нух вўюм утлал па марля сух эвәлт есәлләт па варәкәң хирәт ехәтләлал, ләлн йиңкәл ил ат шурисәт. Әхәт ши варәк нявремәт хәтл мәр тайты хота муй па әшколая вўлы, муй па кәртәң мирн ләтлды. Верум няр мис вуй па Сўмәтвоша мис вуй верты тәхия китыйлсы. Китты щир әнтәм вәс ки, лыв тәта вуй версәт. Няр мис вуй немасыя пәщкая шошумсы па ши пәщка хәлум щоскем мәр ләрңәлсы. Айкәмн ши няр мис вуй вўя йис. Щәлта ши пәщка эвәлт тывум пахта йиңк ана шошумсы. Мўң ши пахта йиңк яньщсәв, шеңк епләң йиңк вәс. Вуй па лўв непекаң дараща пунсәлэ. Сыры ши даращ пергамент непека лаңксәлэ, ши юпийн вуй щив пунәс. Ши вуй тайты даращәт потум тәхия омәссийт. Әхәт Сўмәтвоша китыйлсийт.

Етнәтн есум йиңк есәлты елпийн Ксения Ивановна юхи яңхиләс. Юлн ищи ар рәпата вәс: мис пәсты, летут кавәртты, хўләт ләщәтты, сухәт пәсты па па ар мосты вер. Ешавәл мис пәсты неңәт ши юхәтләт, па ши молоканкая мәнты

К.И. Молданова. Н. Шабаршина верум хур

мосл. Рўтыщәты кәм әнтәм. Щиты кашәң хәтл, кашәң ол вәс. Пенсияя мәнты вәнты Ксения Ивановна щиты ши рәпитәс. Лавәрт дякидал, ветрайдал нух алумман, молоканка хотл нух лүхәтман, сухәт пәсман ил әнт омсыләс.

Есум йиңк есәлты хот йит сўңән немасыя центрифуга карты щўңк омсәс. Щәта Ксения Ивановна вантәс, хотәң па колхоз мис есум йиңкәт вуяңәт муй әнтә.

Ши пурайн есум йиңк, няр мис вуй, вуй, вәрәк ши мурта епләң вәс, тәмхәтл вәнты ши олңәңн нәмлүв. Щит и хуятн версы. Ин ма нәмәсыйллум, муй пәта лўв атәлт рәпитәс, нәтты хуятн ән мәсы? Нявремәлн ән ки нәтсы, лўвела атәлт щит верты ләлн шеңк лавәрт вәс.

Колхоз мирхотәтн ән

па мойдылсы, лўв молокозавод тәхи эвәлт рәпитәс.

Хән кәрта санэпидемстанция тәхи эвәлт хуятәт юхтыйлсәт, лўв молоканка хотәлн иса сыстам вәс. Немудт пурайн хәлең хот муй па есум йиңк есәлты щўңк пәта ән лывтыйлсы.

Кәртәң па вошәң хуятәт иса щәта няр мис вуй, вәрәк ләтыйлсәт. Әшколая, ай пушхәт лавәлман тайты хотәта вўйлясийт. Лўв ешлал мухты ар вух мәныләс. Немудты пурайн ән па хәлдясәв, хуты вух ән тәрмәл. Отчәт непекал иса ямсыева ләщәтман вәсәт. Ай пураём вўш эвәлт семем ещәлт Ксения Ивановна непекал пила омәсты хурас лодь. Лўв нумсәң, непекаң хуята вәс.

Антонина Ледкова хәншум путәр хәнты ясаңа тулмащәт: **Надежда Вах**

Тәмхәтл ма әмәш вухаль ими олаңан хәншты ләңхалум. Щит Анна Константиновна Самбиндалова. Лүв 1969-мит ол вүш эвәлт хәнтэт күтн Тэк кәртән вәл.

Апрәң, вухаль нә

Лүв мосты рәт мүйвәл олаңан щиты нәмәлмәслә:

» Ма ван хәтлуп тыләш 24-мит хәтлән 1946-мит олн Яныг-пауль кәртән (хәнты ширн Вән кәрт, щит Няксимволь вош пүнәлн) сема питсум.

Катра пурайн ши кәрт Искарской нәм тайс, щәта, неш, вухаль мир эвәлт тынәң, вой сух әкәтсы. Щит вән кәрт вәс, ши пурайн Няксимволь – лүң кәртие вәс, щәта вухаль миртунты хотәт омәссәт, вәсәт, хүл велпәсләсәт, сулытсәт, полт юх пәсәңән щәңхәтсәт па елды тынысәт.

Тәм ванән Яныг-пауль кәртән әңкәм-ащәм хот пәта мосты непекәт ләщәтты мосәс. Сүмәтвош кәща хота мәнсум, щәта лупсы, мәтты ки, щимәш кәрт нәмәлт тәхийн хәншман ән вәл. Хән йира вүсы, ән па вәлум. Тәм кәртән ташәң вүләң ех, щәрти ех вәсәт, ар хуят нәртәмды щаврәмсы. Яныг-пауль кәрт эвәлт ар ики Вулаң Отечественной дала мәнсәт, дыв нәмдал Няксимволь кәртән кев хурасән хәншман вәлдәт.

Лүв ащел Константин Васильевич Самбиндалов, әңкел Мария Григорьевна (эви опраш немл Тасманова) 1917-мит олн сема питсәңән.

» Лын лавәрт пура вантсәңән, путәртсәңән, хуты дыв кәртәл эвәлт ар ташәң вүләң па щәртәң ех Ивдельской района касәлсәт, щәлта юхды кер-

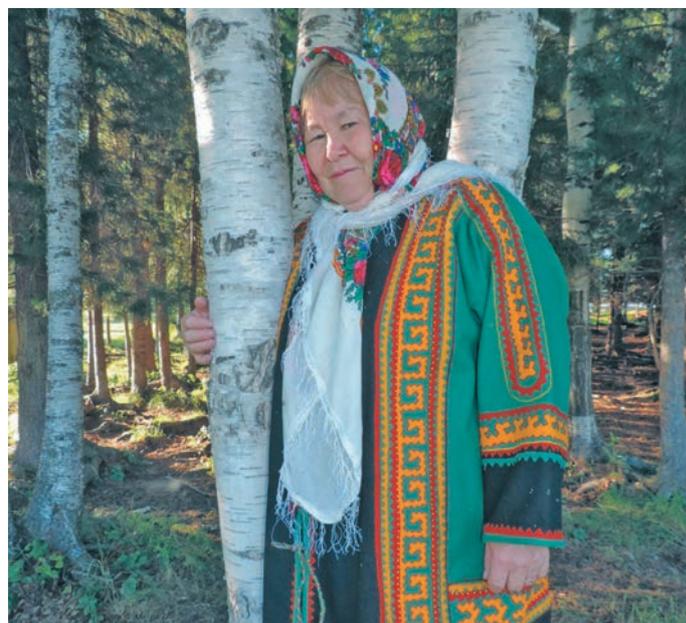
ләсәт. Ащәм-әңкәм дала елпийн мой версәңән.

Степан ащәм яйл 1939-мит олн Финской дала вүсы, әхәт вулаң далаң 1942-мит олн Ленинград пүнәлн әнтәма йис. Семән па Кирилл ащәм кәт яйнән ищи «Шлеев» немуп түйәң хопн Омск воша тәсыйнән, щәта дала вера вәндтәсыйнән па даласты китсыйнән. Лын Ленинград па Сталинград вошнән вуракәт эвәлт лавәлсәңән. Кирилл далаң ешл мәшмәлсы, 1944-мит олн госпиталь эвәлт юхи китсы. Семән мәшәң күрәлн керләс.

Ащәм ән далаясәс, лүв пиркатира вәс, пирәш ех, имет пила тарма хүл па вой велпәсләс. Әңкәм алаңсахәт мис пәсәс, хот рәпата верәс па имухты нымәл нымәлтәс па вәнтән сесәт вантты йәңхәс, лаңки веләс. Лын ащев пила план тәкнуптәсәңән. Семән па Кирилл яйнәлам ищи дала юпийн мөт йама велпәсләсәңән, – Анна Константиновна нәмәлмәс.

Самбиндаловнән лапәт няврәм тайсәңән: Галина, лүв Хулимсунт кәртән вәл; кимит – Анна, әхәт хәлум пух – Илья 15 ол луватыйн әнтәма йис, Тимофей Няксимвольн вәл, хәлмит апщи әнтәма йис, ши юпийн кәт эви – Елена Хулимсунтән вәл, Наталья – Няксимвольн няврәмәт вухаль ясаңа вәндтәл.

Анна Няксимвольн әшколая мәнәс, щиты нәмәлмәслә:

▲ А.К. Самбиндалова

» Әшколая юхәтсум, рүш ясаң ән тайсум, интернатн күтәлн вухаль ширн путәртсүв. Воспитатель ими така даятәс: «Муй нын рәт ширн путәртләты? Рүш ширн путәртты мосл». Ма имухты холдупа питсум. 1-мит класса рүш няврәмәт юхәтсәт, ма ши пурайн Наташа Собянина пила вәндтәйләсум, щит Москва хон вош кәща Сергей Собянин упел, ма лүвәл ищи йама нәмләм. Йама әшкола етшуптәсум, щәлта Ёмвошәң педучилищайн вәндтәйләсум.

Әхәт 1969-мит олн айдат Анна Самбиндалова Тэк кәрта рәпитты китсы. Тәта хәлум ол няврәмәт вәндтәс. Виталий Дмитриевич Миляхов икел пила вәйтәнтәйләс, мой версәңән, нәл эви сема питсәт. Әшколайн рәпитмал юпийн лүв йама арат ол Тэк кәрт кәща хотн хәншты неңа вәс, щәлта вух лүңәтты па мәты неңа вәндтәйләс, 2001-мит ол рүтшәтты мәнты вәнты ши рәпата тәс.

» 1999-мит ол вүш эвәлт лавәрта йис, ши олн әңкәм әнтәма йис. 2000-мит олн икәм, 2002-мит олн ащәм, 2003-мит олн Юлия эвәм хүв пәнта мәнсәт. Ма Игорь хилем енмәлсум. Лүв нуви түйт мәты вера вәндтәйләс, армияйн служитәс, ин Хулимсунт кәртән йама рәпитл. Маина вән эвәм йама арат ол Тэк кәртәң кәщая вәс. Антон Нахрачев лүв пухл – нумсәң айдат хә, лүв иса муй верл, дәлн Тәкн хәнты мир йис вәлупсы елды ат вәс, – лупәс А.К. Самбиндалова.

Лүв 2006-мит ол вүш эвәлт вәна пелка ювум ех совет кәщая вәл. А.К. Самбиндалова пирәш ех пила «Сорнең ешие» тәхийн ентләт, тыйләт, сәкәң түрлопсәт верләт, шуши мир емаңхәтләт ләщәтләт.

Щимәш апрәң вухаль имие Тәкн вәл.

Путәр хәншәс:
Людмила Лонгортова

Югра мўв поэтат сўс олаңан лўңтарат

Увас мўвем

Атум муй вэлдийд тэрум,
Муй хәтләтн етлийд най –
Нәң эвәлтәна едн ән вәсум.
Ропхәң ма ән кәншсум сай.
Увас мўв! Муйн нәң тащәң,
Муй амәтн амәтлән нәң –
Иса щит мәнәма лылләс
Па айтәдн сәмема ван.

– Прокопий Салтыков

Тәм Прокопий Салтыков хәншум «Увас мўвем» немпи лўңатты ар «Торум Маа» немпи йис пурмәсәт әкәтты па шавиман тәйты тәхийн мәнум рўтьщәты хәтлән ләщәтум вәйтәнтупсыйн айлат хәнты учёной не Ирина Молданова мойң мира лўңтәс.

▲ Пирщамум ех ёмәңхәтл пурайн

Россия мўв кәщәйт пар-тупсы щирн 2021-мит ол лыпәт хойты тыләщ 11-мит хәтәдн Россия мўвтел мир луваттыйн «Культурная суббота» немпи вәйтәнтупсы версы.

Щиты кашәң культура хотәтн, киникайт лўңатты тәхетн, йис пурмәсәт тәйты хотәтн па иса культура верәт тәты тәхетн арсыр вәйтәнтупсәт, вәндтәты хәрәт, лўңтупсәт, якты хәрәт, етн хотәт, нумсәң юнтупсәт ләщәтман вәсәт.

Ёмвошн «Культурная суббота» немуп вәйтәнтупсы мет олаң пўш версы. Тәм ол вўш эвәлт па елды кашәң ол щимәщ вер ләщәтты питлды.

Югра мўв киникайт лўңатты хотн лыпәт хойты тыләщ 11-митн тәлаң хәтл арсыр вәйтәнтупсәт вәсәт.

Хәтл кўтуп юпийн «Культурная суббота» вер щирн сўс олаңан лўңатты арәт лўңатсыйт. Тәта сўс пура олаңан Югра мўв поэтат хәншум стихәт

▲ И. Молданова, Т. Огнёва, Ф. Иштимирова па М. Шесталова

арсыр ясәтн лўңатсыйт.

Мет әмәщ рәт ясәңән путрәт хәләнты вәс. Ас-угорской институт научной рәпатнек, вухаль пушхәт пәта «Витсам» немпи журнал есәлты апрәң ими Светлана Динисламова мойң мир ещәлт вухаль ясәңән стихләл лўңатсәл.

Елды вәна пелка ювум хуятәт «Сўс олаңан ар сувәт» немпи етнхота әкәтәщәт. Пирщамум имет па икет тәта арисәт, яксәт па

стихәт лўңатсәт.

Щи кўтн Югра мўв поэт ики Виктор Лыжов сўс пура олаңан хәншум йилуп лўңатты арәт арийс.

Щи юпийн айлат ех пәта арәң па нарәсьюхн юнтты вәйтәнтупсы вәс.

Наталья Махова па Елена Аушева арәт ари-сәңән па гитара нарәсьюхн юнтсәңән. Стихәт па арәт кўтн Россия мўв писателәт тәхия луңты хә, поэт Павел Черкашин хәншум путрәт лўңатсыйт. Щәлта Ёмвошәң поэтәт Валерия

Куликова-Молоткова, Ирина Башмакова, Светлана Лавник па нявремәт пәта моньщәт хәншты не Наталья Пивоварчик хәншум утләл мир хәләнтсәт.

«Культурная суббота» вер «Торум Маа» хуща ищи постәсы. Тәта вухаль мир писатель Юван Шесталов хот йитн «Рәт ясәңән лўңатты арәт» немпи етнхот версы.

Щәта немасыя Югра мўв культура верәт әхтыйн заслуженной рәпатнек Фаина Иштимирова, «Хәтл» немпи Ас-угорской театр эвәлт айлат хәнты не Татьяна Огнёва, Ас-угорской институтн рәпитты айлат учёной Ирина Молданова, «Лыдәң союз» нявремәт вәндтәты тәхи хуятәт па «Торум Маа» хуща рәпитты вухаль ими Майя Шесталова рәт ясәңән путәртсәт.

Путәр хәншәс:

Ирина Пословская

Тэрүм юхан хэнтэт дэмэйтсүх

Там ол лүң пура олнитумн округевн «Хотал» немпи вэндтэты ашкола верэнтсы. Щата Сэрханл мўв луваттын Тэрүм юхан хэнтэт дэмэйтсүхэйт йис щирн ёнтты щира вэндтэты хэрэйт дэщэйтты питсайт. Вэндтэты верэйт Югра мўв луваттын «Орт ики» немуп община вухаль кэща не Валентина Шадрина дэщэйтты вўянтэс.

Лўв щиты лупэс:

» Интам щимэщ пура юхтэс, хэн вэна пелка ювум ёх кашэң хэгл шимла йил. Щит пэта мўңева термалуман кашэң утые олаңан лыв эвэлтэла уша верты мосл. Тэса хэлэнтты па вантты, муй иты катра щирн йис верэйт дэщэйтты, ёнтэсты, тыйты па сэвты муй па сэк кэрэйтты. Щэлта елды там мосты шўкщэты верэита айлат ёх вэндтэты.

Там лўң мэр мўң Сэрханл мўв ай кэрэйт хўват яңхты питлўв, дэгл вэндата ювум ёх па айлат неңэйт хэйт пида вэндтэты хэрэита актэщийлты. Щи юпийн сўс пурайн Сэрханл район Русскинская кэрэтан А.П. Ядрошников немпи Мўв-авэйт па Хэннехэ музей хота пилтэщум увэс мир верэйт тэты тэхийн вэн ванлтупсы дэщэйтты. Там пўш мўң Тэрүм юхан хуща. Щэлта Угут кэрэтан Юхан ас хэнтэт тэйтты нэй сэх дэмэйтсүх олаңан уша верты, эхэйт щитл ёнтты дэңхалўв.

Щиты В. Шадрина нумэсн там лўң-сўсн лыв нэйл пўш вэн вэндтэты хэрэита актэщты питлэйт. Олаң – Сэрханл мўв Угут кэрэтан Юхан ас хэнтэт тэйтты йис щирн сэх ёнтты вэндтэты хэр. Кимит – Сэрханл мўв Русскинская кэрэтан 1980-1990-мит олаңтн Тэрүм юхан хэнтэт тэюм нэй сэх ёнтты вэндтэты хэр. Хэглмит – йистелн вўлэт лавэлты Русскинат рэт ёх тэйтты вўт кэрэтан вухаль нэй сэх ёнтты хэр. Нэйлмит – Сэрханл мўв

шўкщэты верэйт яма тэйтты ёх Русскинская кэрэтан мирхота актэщийлэйт.

Щи кўтн лўң рўтыщэты пурайн Русскинская кэрэтан нявремэйт пэта 15-кем вэндтэты хэр ищи версы. Нявремэйт тэта ай пурмэсийет ёнтэсты вэндтэсийет. Юхи хэщум хэглэң, щит, алпа, сўс пурайн, Русскинская кэрэтан А.П. Ядрошников немпи Мўв-авэйт па Хэннехэ музей хота пилтэщум увэс мир верэйт тэты тэхийн лўң мэр дэщэйтум па ёнтум Сэрханл хэнтэт дэмэйтсүх эвэлт ванлтупсы дэщэйтты. Юхи хэщум вэйтантупсэта верэнтты ёх вохлўйт.

Щиты Валентина Шадрина унтасн тэс нумэсн па так эрн Сэрханл мўв йис верэйт айн-айн дерамтман па лавэлман елды вэллэйт. Ийха лўңэйтты ки, там вухаль апрэң неңие унтасн 50-кем арсыр вэндтэты хэр, етнхот па

▲ Е. Короб, В. Шадрина па З. Тарлина нэй сэх ёнтлэйт

вэйтантупсы дэщэйтман вэс.

Йис щирн тэса ёнтэсты – щит ищи вэн вер. Тэс пурмэс ёша павэйтты едлийн вера шак-пака па ипўляң ушаңа рэпитты па ёнтэсты мосл. Тэп щи пурайн мулты хурам тывл.

Сэрханл мўв Русскинская кэрэтан вэндтэты хэрэита иса вертутаң па сэмэң шу-

ши имиеит вохлўйт. Щит Людмила Григорьевна Сопочина, Тамара Энич Покачева, Альбина Григорьевна Русскина, Альбина Лазаревна Ярсомова, Светлана Михайловна Сенгепова, Зоя Андреевна Тарлина. Щэлта Русскинская кэрэтан увэс мир верэйт тэты тэхи эвэлт верэң неңэйт: Ольга Ивановна Покачева, Фаина Викторовна Комтина, Екатерина Олеговна Короб, Алэна Сергеевна Айваседа, Валентина Терентьевна Шадрина па па вертутаң имиеит.

Вэндтэты хэр етшуптум юпийн кашэң имия ишэйтты непек катлуптэсы.

Вантэ, лыв худыева Сэрханл мўв йис верэйт дерамтты па лавэлман елды тэты дэңхалэйт.

▲ Сэрханл мўв шўкщэты неңэйт. И. Самсонова верум хурэң

Путэр хэңшэс:
Ирина Самсонова

«Таксар махум» рүтьщаты кимит хәр вәс

Тәм ванән «Торум Маа» йис пурмәсәт дәвалды музей хуща «Таксар махум» (хәнты щирн «Таксәр ёх») немпи рүтьщаты па әрәңа йиты кимит хәр рәпитты етшуптас. Тата нявремәт уша версәт, муй щирн вәнтән вәлды рәхл.

Э вет-пухәт вәндтыйл-сәт, вәнта мәнты пәта пәнән муй вүты мосл, тўт вўщитты, пәрщән хот омәсты па па верәта. Щи тумпи войт вәлды пәта арсыр сесәт, тунтәң аңәт па па утәт верты вәндтыйлсәт.

«Таксәр махум» рүтьщаты хәр олаңән «Торум Маа» музейн рәпитты хә Анатолий Брусницин ай тәс:

» Олаңмит хәтлән нявремәт пәнән вүты пәта мосты утәт хира пунсәт. Щи тумпи дыв уша версәт, муй щирн вәнтән вәлды пурайн вәты, хута хәтл етты, хәтл омәсты, увәс, морт мўв пелкәт вәлдәт. Дывела мет әмәщ вәс музей хўват яңхты па хәнты, вухаль мирңән хотәт, пурмәсәт вантты.

Кимит хәтлән эвет-пухәт пида вәлды-холты щира дөпәс, юх па пәрщәң хотәт омәссўв.

Юхи хәшум хәтлән вой-хўд велпәс утәт, щит пән, холуп, арсыр сесәт, әхәл, нәл па па утәт версўв. Щи тумпи сўмәт юхәт эвәлт тәк вўсўв, пелңайт эвәлт нөрсўв. Тунты эвәлт ан версўв па щәта шай кавәртсўв.

Юхи хәшум хәтлән Келәң рүтьщаты тәхийн вәсўв, щәта эвет-пухәт кәссәт. Кашәң пушхие рүтьщум вер олаңән сертификат нөпек ёша холумтас.

Ма иньщәссум, веритләт муй әнтә тәм йис нявремәт атәлт вәнта яңхты, щәта вәлды-холты? Анатолий Николаевич юхды ястәс:

Тунты анән шай кавәртләт. С. Ромбандеева верум хур

» Мўң ая вәлум пурайн атәлт арсыр тәхета яңхсўв, аңкилўв-ащилўв эвәлт ән иньщәссўв, рәхл муй әнтә щив яңхты. Ма тәп лупсум, щив холуп омәсты мәнлум. Холуп вўсум, ай хопа делсум па щи холуп омәсты мәнсум. Әхәт тәп вантты па хўләт вүты яңхсум. Щепән иса пурайн щеранька, щеп кеши вәс. Вошәң нявремәт щиты ән хошләт, вантә, аңкилалн-ащилалн ән есәлдыйт. Мўңев лапәт мәр хайты рәхәс, делды ән хәллўв. Мўң летут кавәртты хошсўв. Ин нявремәт щи верәта немасыя вәндтәты мосл.

Музей рәпатнек Елизавета Тасьманова лупәс, вәйт дор тыләщ «Таксар махум» тәхийн 15 эви-пух рүтьщәсәт. Дыв хулыева Ёмвош эвәлт. Йилуп коронавирус мәш эвәлт немулт хуят па вошәт па кәртәт эвәлт ән юхәтсәт. Сыры оләтн Москва хон вошев эвәлт нявремәт вәсәт. Тәм лўңән щит кимит смена, олаңмит лыпәт енумты

тыләщн вәс. Нявремәта шеңк мәстәс, лупләт, мәтты ки, па пўш юхәтты вўратләт, шаль, хуты рүтьщаты хәр тәп вет хәтл рәпитас.

Нявремәт «Таксар махум» рүтьщаты хәр олаңән щиты ястәсәт.

Лёша Орлов, 7 ол:

» Ма Ёмвошн вәлдум, кимит классән вәндтыйлты питлум. Тата мәнәма шеңк әмәщ вәс. Ин тўт вўщитты хошлум, кашәң хәтл кўтэвн кәссўв.

Вова Ковыч, 14 ол:

» Ма олаңмит пўш музейн вәсум. Шеңк ям рүтьщаты хәр, па олн па юхәтлум. Тата ма ар вер олаңән уша версум. Вәйтсум, хутыса катра пурайн шуши мир вәсәт, хутыса вой велсәт.

Артём Алексеенко, 11 лет:

» Ма олаңмит тәм рүтьщаты хәрн вәсум. Шеңк әмәщ, тата ма ар йилуп

дәхәс вәйтсум. Ма дывел иньщәссум, па олн юхәтләт муй әнтә, ма ищи па лўңән тата рүтьщаты питлум. Ма тунты эвәлт ан версум, щай яньщты муй па мавәт, епләң нянят пунты рәхл.

Саша Яр, 10 ол:

» Ма вәдщи тәм рүтьщаты хәрн вәсум, шеңк ям. Тата мўң вәнтән вәлды-холты вәндтыйлсўв, ин тўт вўщитты, сесәт верты хошлум. Тәмхәтл мўң тунты эвәлт ан версўв.

Лёня Скрябин, 11 лет:

» Ма нивәлмит ашколайн вәндтыйллум, ма тата яма рүтьщәссум. Мәнәма мет әмәщ әхәл эвәлт нәл есәлты вәс па ратхәрн тўт вўщитты.

Пиднеңән Варя Соломеникова, 11 ол, па Маргарита Харисламова, 10 ол:

» Мин ән вәсумн, хуты тунты эвәлт ан муй пўт верты рәхл па щәта йиңк кавәртты. Ин вәлдумн па аңкема-ащема щи олаңән ястәлумн. Анатолий Николаевич аляс, муй щирн хўд велпәсләты пәта әл пән верты. Тата минәмна шеңк әмәщ вәс.

Анатолий Бурсницина па Елизавета Тасьманова вән пәмашипа ясаң луплўв. Вантә, дыв вошәң нявремәт арсыр мосты верәта вәндтәсңән. Нявремәта ищи ар ям ясаң китлўв. Яма ат вәндтыйлләт, йилуп верәт олаңән уша ат верләт па ям дәхсәт ат тайләт!

Светлана Ромбандеева
хәншум айкел
хәнты ясаңа тулмащтас:
Людмила Гурьева

Вэнт кэртятн ҕнумты пушхиет пида рэпитл

Нуви сәңхум районән Касум вош ашколайн интернат рэпитл. Щәта Тәрумдор, Вүтвош па ванән вэлты вэнт шушет эвәлт юхтум нявремәт вәлдәт. Лүң пурайн дыв юдн рүтьщәсәт. Тәм ванән па щи вәндтылты юхәтсәт.

Тәм одн интернатн 50 няврем вәл, дыв күтәдн 27 пушхиет 1-4-мит классәтн вәндтылләт, 23 – вәндат классәтн. Дыв пиләда вет воспитатель рэпитл, щәлта дывелә нәтман неңәт ищи вәлдәт. Ма путәртсум вәндат воспитатель не Надежда Степановна Себулова пида. Лүв лупәс:

Вэнт кэртятн ҕнумты нявремәт

» Тәм ванән нявремәт вүт кэртят эвәлт тухләң хопп Касум воша тәсыйт. Ин дыв вәндтылләт. Ашкола юпийн мүң ийха урокәт верлүв, мосл ки, нәтлүв. Щи тумпи нявремлүв пида арсыр әмәщ мирхотәта йңхлүв. «Касум ҕх» немпи музея вохәнтдыюв, пушхиелүва щәта әмәщ, нюр рәт кэртәда юхәтсәт. Щәта кәрн дыв нянь верләт, тәл пурайн па түт хәрн нянь шум юх шәпа йвәртман нянь верләт, шеңк епләң нянь тывл. Щи тумпи Светлана Ивановна Рандымова нявремлүв киникайт лүңәтты хота ванкүтды вохләлэ, щәта мирхотәт, арсыр кәсупсәт верл.

Мосл лупты, Вүтвош, Тәрумдор вош па вэнт шушет эвәлт юхтум нявремәт йма рәт ясаңан путәртләт, итәхәт кәт ясаңан – хәнты па юрн. Щирн дыв рәт ясаңан вәлды кәсупсәтн кашәң пүш кәсләт.

Щи олаңан Надежда Степановна лупәс:

» Мәнум одн Зарина Лозямова хәнты ясаң хүват кәсупсийн кәсәс, хәлмит тәхи холумтәс. Щи тумпи кашәң ол тәнлуп тыләщн рәт ясаң хәтлән мүң тәта нявремәт пида хәнты ясаңан фронтальной диктант хәншлүв.

Зарина Лозямова интәм 11-мит классән вәндтыл. Лүв вэнт шушийн енмәс, щирн шуши мир вәлупсы тәса вәлдә. Лүв путәртәс:

» Семьяевн мүң нял няврем ҕнумсүв. Кирилл яюм вэнт кэртән вүды лавәлман вәл. Андрей яюм диплом непек еша павтәс, армия яңхәс, интәм Сәрханл вошн рэпитл. Апщем ин кимит классән вәндтыл. Аңкем-ащем ин вәнты вэнт кэртәвн вәлдәңән, вүды лавәлдәңән. Юдн мүң хәнты па юрн ясаңәнән путәртлүв.

Н.С. Себулова интернатн нявремәт пида

Нявремәтн ҕнтум пурмәсәт. Н. Рагимова верум хурәт

Зарина аңкел иты сорни ешән тайл, лүв айтелн хәнты ләмәтсүх ҕнтты аңкелн вәндтәсы, ҕрнәсәт, вейт. Аңкел – Сәрханл мүвн енмум не, щирн лүв ҕрнәса па сәха сәкәң ил тәхет хурасәтн ҕнтәл. Зарина аңкела щитәт ҕнтты нәтл.

Надежда Степановна ясаңдал щирн, нявремәт рәт ясаң вәндтәты кружока яңхийләт, щит ашколайн Софья Максимова Каксина верл. Щи тумпи дыв арсыр ай хәнты пурмәсыет ҕнтты тәхия яңхләт. Ма интернатн вәлман шива-

ләсум вән ванлтупсы, щәта нявремәтн ҕнтум аканят па арсыр хурамәң пурмәсәт ванлтәдыт.

Воспитателят ҕмәңхәтл елпийн ма ләңхалум Надежда Степановна па лүв пиләда рэпитты неңәта йм па хошум ясаңәт лупты. Рәпатаел лынана уй, амәт ат тәл. Интернатн вәлды нявремәт йм па тәс әша ат долләт, нумсәң па вулаң хуятәта ат ҕнумдәт! Тәлаңа, йма вәлаты!

Путәр хәншәс:
Надежда Новыхова

Д. Кунина тунты хушап адыл

Л.Алфёрова вўца верл. Л. Гурьева верум хурят

Вах юхан хўват мўнты вер

Щимўщ нем ванлтупсы тўйс, мўта ут «От экспедиции к экспозиции» немпи вер эвўлт йил. Щит вўйт лор тылўщ 27-мит хўтлўн «Торум Маа» немпи йис пурмўсўт дўвўлды хотн вўс.

Ванлтупсы тўты не Ирина Ксенофонтова лупўс:

» Йис пурмўсўт дўвўлды хотн рўпитты ёх пурмўсўт ўкўтман ванкўтды арсыр вошўта, кўртўта йўхлўт. 2019-мит одн мўн, хуцева рўпитты ёх округ культура департамент эвўлт грант нўтупсы вух ёша холумсўт. Щи вух унтасн мўн рўпатнеклўв «Возрождение» немпи хоттел ёх община кўща не Дарья Кунина пида Вах юхан хўваттўйн йўхман йис пурмўсўт ўкўтсўт па арсыр верўта вўнлўтўйдсўт. Хўнты щив Томской университет вўтаң учўнойўн Надежда Васильевна Лукина па Владислав Михайлович Кулемзин йўхсўўн па Вах юхан хўнўўн вўлды хўнтўт вўлупсы дўрамтсўўн.

Дарья Кунина ясўл щирн, оўўнмит пўш Корлики кўрта йўхмалн лўвела ўмўца йис Вах юхан хўнтўт вўлупсы дўрамтты,

вантў, щўта па щирн тунты пурмўсўт верлўйт, лўмўтсухўт ёнтлўйт, пасыр ай хопўт верлўйт.

Елды лупўс, хуты 2019-мит одн щи мўва кўт пўш йўхилўс, щит лыпўт хойты па ван хўтлуп тылўщўнўн. Лыпўт хойты тылўщн Вах юхан хўнўўн вўт кўртўтн вўсўт, ван хўтлуп тылўщн – Корлики кўрт эвўлт хўвн вўлды вўт кўртўта йўхсўт. Лыпўт хойты тылўщн тунты дўщўтты па щитўт эвўлт арсыр пурмўсўт вертў вўнлўтўйдсўт.

» Вах хўнтўт тунты хуца пасыра хўншет хурлўт, вантў, дыв и хўнши эвўлт елды вўн хўнши хурлўт, щирн имухты уша верты мосл, мўта луват пурмўсўт пилт, – тунты хушап альман Д.Б. Кунина ястўс.

Ван хўтлуп тылўщн дыв вўлең ёх хуца йўхсўт па уша версўт, хутыса щўта хулна сўхўт, молупшет ёнтты пўта кўтра щирн вўлды сух дўщўтды. Щив

йўхум пурўйн дыв хўлум вўт кўртўн вўсўт, щит Анатолий Петрович, Алексей Фёдорович, Лидия Нестеровна Каткалевўт кўртўт. Корлики кўрт эвўлт Андрей Ильич, Василий Гаврилович Кунинўн, Дмитрий Владимирович Прасин вўт кўртўтн вўсўт.

Дарья Кунина шеңк ўмўщ вўс, хуты Вах юхан хўнтўт кўтра щирн пурмўсўт верлўт па дўмўтсухўт ёнтлўт. Тўм ванлтупсўйн щимўщ пурмўсўт вўсўт, щит сесўт, турн кўншпўн, ут, намўт па па утўт.

Щи мўв эвўлт ар хурўт, кинайт тўсўйт. Тўм ванлтупсыя юхтум мойн ёх вантсўт, муй щирн Вах хўнтўт вўллўт, хутыса хўд па вой велпўслўлўт.

Дарья Кунина ясўн щирн, ин вўнты Вах хўнтўт Надежда Лукина па Владислав Кулемзин нўмлўт, вўн пўмўщипа луплўт, хуты дыв йис вўлупсўл оўўнўн вўн научной непекўт хўншсўўн.

Вах хўнтўт пурмўсўт

«Торум Маа» немпи йис пурмўсўт дўвўлды хот кўща не Людмила Алфёрова лупўс, хуты тўм ванлтупсыя Наталья Величко юхтўс, лўв ищи Вах хўнты вўлупсы оўўнўн дўрўмтўл па научной непекўт хўншўл.

«По следам этнографической экспедиции по реке Вах» немпи ванлтупсы лыпўт хойты тылўщ мўр рўпитты пилт.

Путўр хўншўс:
Людмила Шульгина

Тон-тон имеңан-икеңан

Елды путәр. Олаң путәр газетаев 17-мит номерайн лўңтаты

Шәлта ин тон-тон имеңан-икеңан рўтыщаты лэщатылсәңан. Дын па китумтак нурыя улсәңан па ши мурта така ил вуюмсийңан, хути ан мутшәснән, муй ширн ата йис па еша вәл иилуп хәтлә питәс. Вантә-са, тәп кимит хәтл кўтупн тон-тонңан нух верләлңан, нурыя омәсләңан па ин иикел имела па ши путәртыыл:

– *Нәң дәлн ши хәнтәт хуща йңхлән па мет ай эвел па вохлән. Мин дәлн лўвел хошум тови хәтдые сухәнты кемн па юхи давемәты веритсумн.*

Ин ими мәтты ки араш йиңкие яньщемәс, ши хурпия лўв лыпелн йма йис, хути лўв иши кўрумн дәмәтсухлал нух дәмтәс, сораשאк әктәщәс па ким ай павәрт хотл эвәлт етмәс. Шәлта така потум тови кер лоньщ эвәлт Ай Ас питра елды пела ши нюхләс.

Хўв муй ван кўт тон-тон имен мәнәс па еша вәл хўд велпәсләты хуятәт ай павәрт хотәла ши юхтәс.

Ши киньща хот лыпия луңемәл, хуятәт пила вўща верл па ши лупл:

– *Ешәк хәтдые! Мўң эвеңләўв щикем йма юнтләт, ет мәнты иса хәтдые кўтуп вўшл эвәлт па ата юхәтты вәнты лыв худыева хәлум не ширедн шеңк хурасәңа нюхәс аканян-вой аканян аканьләсәт! Тәмхәтл ишиты, тәп хәтдыев олаң сем вўрдл пелки пўншәлә, ин*

▲ Тон-тон имеңан-икеңан вәнт пеләкн вәлум ай павәрт хотңан. Николай Носков хәншум хур.

эвилеңкилўв па ши юнтты пиньщәсәт. Нын эвеңләна мўң эвиев пила шеңк йм па дын ин мәнәма партсәңан мет ай упел ишиты па лыв хущеда вохты, лыв дәлн нәл эвилеңкие ширн ийха юнтсәт. Ат юхтәс дәлн апщев мўң хущева, муй ширн лўв иса вәтща ширәлн юлн омәсты питл!

Ән дәңхасәт әңкеңан-әщәңан лыв нявремел ймсыева ән вәйтты неңәл пила вәлты хотәл эвәлт елды есәлты па ши вер пәта лўвел иньщмәсәл:

– *Нәң, эвие, каш ки тәйләң, ләңхалайн ки па эви муй упеңәлән пила юнтты, йңха-са тәм неңен пила па етна пеләкн упеңәлән пила худыева юхды пела юваты!*

– *Муй ширн лыв юхи йиләт? – мет ай эвел юкана ин юхды пелы тон-тон ими нөхмәс, – хән нәл эви ширн иса ата йиты вўш вәнты нюхәс аканян-вой аканян хурасәңа аканьләты пиньщәләт? Мўң*

хотәв хуща ил ат улдәт па хәлэвәт аләң вўш эвәлт ма лывел ишипа юхды тәлдам.

Әңкеңан-әщәңан ән па вәйтсәл, уша ән па версәл, мәта не пила мет ай эвел ел па тәхия мәнты есәлсәл.

Ин тон-тон ими шеңк сора юхи мәнл па мет ай эвилеңкие, еш пәтала таканшәк катләсман, пәнән тәллә.

Лўв вәлты ай павәрт хотл елпия худна ән па ванамәсәт, хути енумты сўмәт юх нўвн вурщәк шищкие шиваләснән, мәта тухләң войел така увты керләс па хәннөхә ясәңан шиты нөхмәс:

– *Кәт кўт щев-щев, кәт кўт щев-щев, кәт кўт щев-щев! Тәмхәтл мәнты әшен нуви, хәлэвт әшен – пәтдам!*

– *Хәй, имем-ими, муй вер пәта ин вурщәкен шеңк така мўңева дәйл? – шиты эвилеңки тон-тон имел иньщмәслә.*

Хәнты яснәт

Тон-тон – по поверью ханты, людоед, принявший человеческий облик или просто людооборотень, в данном случае, название сказочного персонажа.

«**Щит тон-тон имеңан-икеңан лыв лыпел хуща вәлупсы ширләл лэщәтсәт**» – так обские ханты говорят про людей-оборотней, то есть про двуличных людей.

– *Я-а-а, нәң, эвие, лўвел ал па хәдәнта! Лўв әл мулты щиты рўвәтл, нәң лўв пеләла ал па вантә!*

Имудтыйн ай эвилеңкие, вурщәкен яснәт хәлман, щикем вән пәлтәпн ши юхәтсы. Ши киньща пәлтәмум вер пәта лўв семңәл вўша питум тон-тон имен хот ләңла әңкәрмәл, хута упеңәләл лўвкәрәт шиваләл. Щитәлн муй арат әр па щом тәйс, тон-тон имен ешпәт эвәлт лўв ешл сора-сора нух няремәслә па юхды пела така хәхәлмәс.

Хўв муй ван кўт ши эвилеңкие хәхләс па еша вәл әңкел-әщел хуща ши юхтәс па тәп шиты лыведа нөхмәс:

– *Нын, тәңха, ши пәта ма упеңәләм йма ән вәйтты неңа мәсләң, пәнән ән вәйтты не пила па тәхия мәнты есәлсәңан, дәлн лыв китумтак юхи ләсайңан. Ин тәп лыв лўвкәрңәләл ши имен хот ләңләң йха улдәңан, рўвәң хәтәлн йма нух сорәллайңан, так*

вот рўвн и пўша ар пеләк эвәлт пулдайһән!

Ши киньша, ши! Па муй верты рәхл? Ин эвет ащел ики иса Ай Ас депн омсум ай кәртыет эвәлт ймкем ар хә ех ийха әктәс. Щәлта велши шив әктәшум хәнтэт араттедн тон-тон именең-икеңән хотәл хуща юхәтсәт.

Хә ех ар пеләк эвәлт лыв хотәл вантсәл, арталдәсәл па уша версәл, хути тон-тонһән така ил вуюмсийһән. Щитәдн лыв ши хотәл ар тәхи эвәлт йма ләп тәхәрсәл, ай эвеңән лүвкәрһән хот лаңәл эвәлт нух вүсәл, ил есәлсәл па мўва ил ши лоттәсәл.

Ши вер юпийн хә ех сорум түт юх ар тәхет эвәлт тәдыева тәсәт, тон-тон именең-икеңән павәрт хотәл нйәл хот сўң эвәлт нух вушитсәл.

Щиты тон-тон именең-икеңән елдал муйдал китумтак түт имийн юхи ши дөсыйт па ёссыйт. Тәп дын шуремәңа ювум дылңәләл шухал вүсәл хўват тәрма пәрләты вўтьшийдмел.

Тәрум ащийн вана иса ән па есәлсыйһән. Щимәщ вер пәта ин тәмхәтл вәнты дын шурем дылңәләл нуви тәрум илпийн ликумты кәт венспи хәннехә лыпия луңләт па щәта елды вәлдәт.

Мосәң, ши вер пәта йисәң-нәптәң хәнтэт ин тәмхәтл вәнты щимәщ кәт венспи хәйт па неңәт олаңән тәмиты ши тәса лупләт: «Щит тон-тон именең-икеңән лыв лыпиләлн вәлупсы щирләл ләщәтсәт!»

Владимир Енов
йис ех путрат щирн хәншум моньшәд

Мәң Пөх йөх пухәлнә...

Мәң Пөх йөх пухәлнә әй әллә пәни әйнәм йөм вәлтә әсә-йөхсә вәлвәл. Ты әсә-йөхсә әрки нәңи-қыйәт тәявәл. Ләх әрки әрнәңи-қыйәт. Ләх охитән тәа охәрки виллә оңчәх, лөх охәрәқы. Сәркы пәх көх пә әйәмкитәм, лөх чәкә қоләңәки. Әләвсы пәх, кәтәв пәхәтән, виллә пәтәм пәхтә пахәләли торумнә қәләс мөхсәң сам ләхәтвәл. Эвтәки қунтә-пә әнтә қолхалы, вутылы, лөх мастә вэра номыхсәңәқы. Әңкәтән лысәхвәлмын әһнитәт Пәрсалы семхәл виллә өңхәх йөхәс.

Виталий Сигильетов

Йөвөх

Вәл онтнә, воронтнә йөвөх вәлвәл. Ти йөвөх нәхийәки. Көрхәл пунәңәки пәни пунләл пәнсытә-ңәки, ухәл әлләки. Нәхи йөвөх чохәт охтынә әнтә вута. Чохта ыл ләңамын лөңкрия йәлиләвәл.

Сигильетов Виталийна
әрхәлтәсы

Морәқ

Күйнә мәнләм,
Күй сихәмлим.
Морәқ кәсләм,
Нәмсама йөмәки!
Морәқ, морәқ,
Мәң сўңқәлөх!
Ләхәлхәсүх,
Йөхәхәсөх.
Әр, әр тәхилақ,
Йөмәки пәни йохпа
мәнләх.

Пары верлөх,
Әйнәм нюла йөмин.
Морәқ, морәқ,
Мәң сўңқәлөх!
Ләхәлхәсүх,
Йөхәхәсөх.

Вера Паньшина (Кунина)

Қәнтәх кәлт

Қәнтәх қәсы нәмәт:

Сәркы – Сергей
Әләвсы – Алексей
Эвтәки – Евдокия
Пәрсалы – Прасковья

Қәнтәх сәхы төләхта:

Охәрки виллә оңчәх – высокая ростом девочка (букв.: дочь сосны; высокая, словно сосна);

Пәтәм пәхтә пахәләли торумнә қәләс мөхсәң сам ләхәтвәл – темное пятнышко в небе возникло величиною с чешую муксуна рыбы;

Семхәл виллә өңхәх йөхәс – глаза как рога стали (от обиды, или злости, так как рассердилась).

^ Воньшумутәт әкәтләт

^ Н. Чайникова мойң җәх пилә

Епләң воньшумутәң мўвев

Рўтьшәты хәтлән, щит лыпәт хойты тыләщ 4-мит хәтлән, «Брусника fest» немпи җмәңхәтл, ләщәттә җәх мойң хуятәт Ёмвош район Ярки кәрәтә тәтылсәт. Щи кәрәт пўңәлн «Чайниковәт вўт кәрәт» немпи крестьянско-фермерской тәхи вәл. Щәтә увәс мўвев воньшумутәт әл щирн енумләт, щи тумпи учёной җәх щитәт вантман тәйләт.

Щи тәхи кәщә не Наталья Николаевна Чайникова мойң җәх пилә вәйтәнтыләс. Мет сыры лўв лупәс, муй щирн щи тәхийн воньшумутәт вантты мосл, щәлдә ийхә хумәсвәл енумты тәхия мәнсәт. Лўв ай тәс, муйсәр сыр-сыр хумәсвәл воньшумутәт тәтә енумләт па муйсәр унтас щи воньшумут эвәлт вәл.

Итәх мойң җәх воньшумутәт омәсты вәндтәйлсәт, па хуятәт щи епләң утәт оләңән хурамәң путрәт хәншсәт. Воньшумутәт омәсты вер әнтә кен, лупәс Лариса Поршунова:

» Воньшумутәт күтн шеңк әмәщ! Хәнты Кев хўват йңхмемн нәмләем, муй щирн хумәсвәл па мәрәх енумты тәхийн ай сўмәт йөх дәрәт сәхтәйлсўв. Вантэ, воньшумутәт йөх дәрәт күтн дәрәт енумты.

Мойң җәхә мет әмәщ вәс арсыр воньшумутәт леты па щи оләңән хурамәң путрәт хәншты. Тәмхәтл дыв ар воньшумут воньшсәт па епләң нянь пилә турн шай йәншсәт. Воньшумутәт эвәлт епләң морс йиңк кавәртты рәхл.

Хур хәншты хә Влад Алеев па «Узор мира» немпи хәрн рәпитты җәх

^ Автобус хуща воньшумутәт хәншсәт. Н. Анадеева верум хурәт

ВЭЯТН ЩИ ОЛӘҢҢ

«Брусника fest» – щит «Центр поддержки и развития музеев Югры» немпи тәхи йилуп вер. Вантэ, «Газпромнефть» тәхийн «Родные города» поступсы вәл, щит унтасн «Брусника fest» вер вухн нәтсы. «Узор мира» мастерской җәх ищи вухн нәтсәт.

әмәщ вер версәт. Автобус хуща арсыр воньшумутәт хәншсәт. Интәм кашәң хуят щи автобус пелә вантман уша верл, хути щи автобусн рўтьшәты хәтләтн воньшумутәң тәхия йңхты рәхл.

Щив йңхты пәтә мет сыры щи сайт хуща <https://dobro.ru/evert/10085740> вохты непек хәншты мосл.

Тамара Мерова хәншум айкед хәнты ясәңә тулмащтәс:
Людмила Гурьева

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№18 (3582), 16.09.2021

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора, главный редактор – **Кондина Г.Р.**
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь – **Рагимова Н.В.**
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж **2166** экз.
Заказ **3999**
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.